

EPISTOLA CDXXV.

AU QUEMDAM JUDICEM.

Commendat ei causam abbatiæ Fontaneti (1098.)

Sic de vobis usque modo confisus sum, ut circa ea quæ ad nos pertinent, ubicunque vos scirem, me non necesse esse putaverim. Miror ergo quomodo erga abbatiam Fontaneti, quam in vestra post Deum custodia reliquimus, pro qua et sæpe vos præsentem præsentem rogavimus, ita intepuistis. Audivimus quod in placitis quæ pro eadem ecclesia super vos accepistis, sicut definistis, necdum finem posuistis. Sciat autem quamdiu hæc facere tardabit, quamdiu aliter fratres ipsos quam soletis consolari et visitare non curabit; semper nostras pro ipsis querimonias audietis.

EPISTOLA CDXXVI.

AD QUEMDAM AMICUM.

Commendat ei latorem præsentium.

Ubicunque et per omnia placere Deo.

Commendo vestræ Charitati satis mihi pro sua religioſitate charum hominem, harum videlicet latorem, vestro apud Comitem indigentem patrocinio. Sentiatur, quæſo, pro sua causa, quam ipse vobis referet, quantum apud vos humilitas nostra, quantum vestra apud Comitem Reverentia possit.

EPISTOLA CDXXVII.

AD EPISCOPUM TRECENSEM.

Improbat quod archidiaconatum puerulo dederit.

Venerabili domino H. (1090) patri, Dei gratia Tricassino episcopo, frater BERNARDUS seipsum quantum potest.

Benigna vestra Dignatio fecit ut de vobis, cum necesse est, indubitanter præsumamus. Pro venerabili filio vestro G. precem apud vos facere, imo consilium vobis propter vos ipsum dare suscepimus. Miramur vos, qui bonam famam vestram diligimus, qua ratione cujusve consilio, quod bene feceratis, de archidiaconatu videlicet, quem prædicto filio vestro G. qui illum optime administrare potest, quam puerulo qui seipsum regere non potest (1091), committere maluistis, tam male, ut nobis videtur, in irritum ducere cogitastis. Nam si quid ædificaveratis, iterum (quod absit!) destruitis. Sed sat dictum est capienti. Si homines timetis, Evangelium docet quem magis timere debetis. Si hominibus placere vultis, melius tamen est obedire Deo: si quid Cæsari debetis, et Deo.

(1089) Fontanetum insigne monasterium Ordinis Cisterciensis in diocesi Eduensi, haud procul a Monte-Barri, a sancti Bernardi consanguineis fundatum circa annum 1118, filia secunda Claræ-Vallis, cujus primus abbas Godefridus. MART.

(1090) Hattoni, ad quem exstant ejusdem sancti Bernardi epistolæ 23 et 203, plures vero Petri Cluniacensis. Id.

(1091) Ecclesiasticas dignitates pueris tribui semper ægre tulit sanctus doctor. Id potestum ex epistola

367³ EPISTOLA CDXXVIII.

AE QUEMDAM ABBATEM.

Laudat eum ad hortatur ad emendationem sui monasterii et præcipue hospitalis

Pudicitiae et gratiae titulum.

Fratres isti pro consilio animarum suarum parvitatem nostram adeutes, de vestro bono studio, quod in emendando loco, cui Dei gratia præestis, habere vos perhibent, non parum nos lætificaverunt, Monemus autem et obsecramus devotionem vestram, quod sicut in reficiendis domibus, ita renovandis moribus operam detis. Non solum autem de monasterio, sed etiam de hospitali domo Dei, cui sub manu vestra prædicti fratres deserviunt, intensissime necesse est curam geratis; quatenus videlicet ex omni exactione et infestatione ministrorum seu clientum vestrorum securam ac liberam custodiatis; quodque illorum pravo, ut audivimus, consilio eidem domui ab aliis ante vos abbatibus collatum abstulistis, precamur ut restituatis. Sicut enim ad vestram sollicitudinem pertinet aliorum malefacta destruere aut corrigere; sic illorum, si qua bona egerunt, non solum firma et inconvulsa tenere, sed etiam augmentare et multiplicare debetis. Presbyterum quoque, qui in ipsa domo habitans, suam adhuc foris rem habere videtur, aut proprium deserere, aut de domo exire cogatis. Valet, et propter bonum quod de vobis audivimus, de nobis si quid valemus familiariter confidite.

EPISTOLA CCXXIX.

AD QUEMDAM AMICUM.

Gratias agit Deo de rebus prospere gestis.

Velle scire vos scio, quod scire vos facio. Gratias illi, qui omnia opera nostra operatus est nobis. Grande opus, et iter grave læte prospereque peregrimus, fratres lætos et in pace dimisimus, rebus et amicis abundantes, Deo et hominibus satis, ut æstimo placentes. Fratrem G. vix sine tam episcopi, quam patrum offensione reducere potuimus. Post messium tempus, quod nunc in manibus est, si opus illo habueritis imo quia habebitis, habere poteritis.

EPISTOLA CDXXX.

AD QUEMDAM AMICUM.

Quod beneficia ecclesiastica non de laicali manu sed de episcopi accipienda sunt.

Cum laici ecclesias sive ecclesiastica beneficia quæ illicite tenent, relinquere volunt, unum bonum est. Cum vero ea in usus servorum Dei transire volunt, duplicatur bonum: sed cum hoc fieri non potest nisi per manum episcopi, gemini se episcopus aut

271. in qua redarguit Theobaldum comitem, quod Willelmo filio suo impuberi eas procurare vellet; tum ex tractatu De officio episcoporum cap. 17, ubi hæc habet: « Scholares pueri et impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatem promoventur ad ecclesiasticas dignitates, et de sub ferula transferuntur ad principandum presbyteris; lætiores interim quod virgas evaserint, quam quod meruerint principatum. » Vide ejusdem librum tertium de Consideratione, cap. 8. Id.

mali reum, aut bon probabit auctorem, juxta quod suum negabit aut dabit assensum. Quod autem miles vos rogat, hoc a vobis rogari ipse debuerat. Quid enim? meliusne esse judicatis ab homine militari hæreditate possideri sanctuarium Dei, quam a sanctis Dei? Mirum, si non mirantur omnes qui audiunt. Nolite, quæſo, nolite; ne forte audiant filii incircumcisionem et lætentur. Esto, potestis captivam Ecclesiam eripere de manu potentis, et juri proprio vindicare; quod minime arbitramur: quemnam, quæſo, de illa libentius elegeritis vobis hæredem successorem? Qui inde deserviat exercitiis regis, an intercessorem pro peccatis vestris? Facite ergo quod justum, quod vobis dignum est, quod Deo et hominibus bonis jucundum; quod denique, etsi aliquid non esset, amore nostri confidenter fieri postularem.

EPISTOLA CDXXXI.

AD INNOCENTIIUM II, PAPAM.

Delegatus a summo pontifice iudex ad dirimendam litem inter duos contententes de archiepiscopatu Turonensi, declarat Philippi electionem esse nullam.

Ad decidendum Turonensis litem, Pater venerande, convenimus, et convenimus Blesis, quod is locus acturus foret et vicinitate congruus et securitate. Ibi ergo Philippi electionem (1092) qui ex adverso erant cum in multis accusassent, quæ brevitate studio præterimus; duo hæc demum præcipua capitula ei opposuerunt, quod infra annos videlicet esset, et quod nequaquam electus a quibus oportuit, sed neque a quantis. Aberant siquidem eo temporis majores personæ ecclesiæ nimirum, et ab ecclesiæ pulsæ et propriis domibus, archidiaconi scilicet omnes, decanus et cantor, cum universis illius ecclesiæ presbyteris, ac multitudine aliorum diversi ordinis clericorum: unde et suam quam fecerant de Hugone electionem sanam atque canonicam esse dicebant, quod ii in ea consentirent, quorum prævaleret in eligendo auctoritas; non autem obesse quod extra ecclesiam vel civitatem præter morem celebrata fuisset, cum ad hoc persecutionis urgeret necessitas: sed neque impedire, quod pars altera non interfuit, cum præmonita a fratribus, et vocata adesse renuerit. Nam dicit eis assignasse locum, et illum locum quem pari consensu utraque pars ad eligendum elegerant; porro autem illos anticipasse diem, præripuisse electionem, Philippum furiva te-

(1092) Hic Philippus fuit Gisleberti ante Hildebertum archiepiscopi nepos, et, ait S. Bernardus epistola 150, ipsius « ambitionis hæres, » ad quem tanquam invasorem sedis Turonensis exstat ejusdem S. Bernardi epistola 151. De eo liber De gestis episcoporum Cenomanensium sic habet: « Hildeberto defuncto, canonici ejusdem Ecclesiæ diu violentia Goffridi comitis propriis sedibus sunt expulsi. Cum vero pontificem canonicè deberent eligere, in partes divisi sunt. Quidam enim illorum contra sanctorum scita canonum quemdam Philippum, aliis reclamantibus, elegerunt. Philippus quidem non intrans per ostium ovile ovium, sed ascendens aliunde, Petrum suum, Petrum Leonis primogenitum satanæ adiit,

meritate, se omnino ignorantibus, elegisse. Nam nec de suffraganeis episcopis quempiam expectatum. suæ vero eos magis favere electioni et assensum præbuisse. Ad hæc Philippi pars. « Possumus, » inquiunt, « ad objecta facile et sufficienter respondere, si modo dies alius nobis conveniens nominetur, non quod hodiernum negemus fuisse datum, sed electus noster non fuit submonitus. Debuit enim vocari et nomine, ad quem proprie causa spectare cognoscitur. » Tunc qui ex adverso erant: « Absit, » inquiunt, non inter electos de cathedra, sed inter electores de electionibus contentio est. Litigantium igitur est causa, ipsi ad causam vocari debuerunt, quod si et electum de litigantibus esse contenditis, id quidem grave et indecens. Sufficit autem generaliter vocatum fuisse cum cæteris. Nemo quippe a litteris submonitoriis exclusus est qui in parte fuisset, quanquam negare non potestis, quin vobis manifeste denuntiatum fuerit eum quærere. Abierat, et non inveniebatur, ne forte inhærentem die statuto non adesse contingeret. Nihil igitur lucraturum de absentia, quam quidem etsi non veniret, nihilominus eo absente causa terminaretur. Si ejus, ut dicitis, causa est, et opus erat hominem pro se loqui, certe quod submonitionem non habuit, culpa est, aut ejus qui disparuit, aut vestra, qui ei insinuare neglexistis. Quid eorum interest qui in civitatem vestram et in ecclesiam communia vocationis scripta miserunt, si ad eum qui se absentavit, qui se non solum ab urbe, sed et a patria, et a regno, et qua intentione, ipse viderit? Adhuc quid sibi deest ex omnibus quod suum requirit negotium, si de justitia non diffidit? Cernimus hominem vallatum multitudine sapientum et peritorum in causis, stipatum etiam numero, armatorum, si opus est et ipsis. Habet secum et episcopos, habet optimum procullorem. Itane venerat imparatus? aut quid sibi vult tantus iste comitatus necessariorum suorum, si acturus non erat? quid si sui sibi necdum sufficiunt? Judex offert quotquot habet necessarios. Et hæc dicemus, si vere constaret Philippum nescisse diem consutum negotio? nunc autem quando queat negare de die et loco sibi significatum fuisse ab abbate utique Claræ-Vallensi, qui ante decem ferme et octo dies in episcopatu Cameracensi forte transiens latitantem offendit; patet vos manifeste non pacem quærere, sed dilationem? » His itaque a partibus allegatis, justum nobis

et ab eo pro honore opprobrium, pro benedictione maledictionem, pra sacramento suscepti sacrilegium unde festinanter rediens, sedem Turonensem occupavit. Interim Hugo, vir prudens et nobilis a saniori parte eorumdem clericorum canonicè eligitur. Hic vero in Cenomanensi ecclesia a Guidone et com provincialibus episcopis consecratur. Quo Philippus cognito, secum ornamenta ecclesiæ deferens, furtim aufugit. » Porro eum Hildebertus die decembris decima octava anni 1136 obierit, hæc non nisi anno sequenti contingere poterunt. Hinc corriges Horstii Chronologiam quæ Philippi intrusionem consignat ad annum 1133. MART.

et his qui nobiscum erant, religiosis et sapientibus personis, episcopis et abbatibus et clericis visum est diuturnæ jam fatigationi ecclesiæ ponere finem, et nequaquam ultra sustinere moras et dilationes quærentium Ecclesiam Dei. Data ergo sententia a nobis, quod justitia exigeret ingredi causam, nec esset canonica excusatio quam afferrent, ipsi more suo tergiversantes tanquam qui causæ suæ parum fiderent, appellaverunt. Tunc vero prolatis scriptis apostolicis, in quibus et nobis causam inexcusabiliter terminare, et ipsis sententiæ nostræ irrefragabiliter obedire præcipitur, illi audire contemnentes abierunt: vocati sunt nec venerunt; vocati secundo, et iterum renuerunt: nos autem conversi ad partem alteram ordine nihilominus iudicario juxta mandatum vestrum processimus, et suscepta probatione canonica super duobus memoratis capitulis, post examinatos testes, post peracta sacrificia, Philippi electionem apostolica freti auctoritate quassavimus. Porro de Hugone quia infra sacros ordines eum constat fuisse electum, vestræ, ut dignum est, misericordiæ reservavimus.

367^a EPISTOLA CDXXXII.

AD DOMINUM PAPAM.

In gratiam episcopi Trecensis.

Petimus dominum Trecensem exaudiri de justitia sua: vellemus autem ut inter ipsum et clericos suos talis concordia studio vestræ benignitatis reformaretur, ut ultra clerici non apponerent injuste vexare hominem senem, qui nec juste de pontifice in aliquo conqueri possunt. Est quidam inter eos contemptibilis adolescentiæ, contemptricis insolentiæ, cujus satius judicamus castigatam iri præsumptionem, quam ab ispo conculcari pontificem: quis ille sit lator præsentium vobis dicet. Sic igitur et de isto et de aliis vestra discretio providere dignetur, ut et episcopus qui vestrum honorem diligit, honoretur et nunquam de sua justitia gravetur. Videndum autem ne odium cujusquam personæ ei noceat quem sua defendit innocentia.

EPISTOLA CDXXXII.

AD EUMDEM.

In gratiam episcopi Trecensis.

In causa domini Trecensis et clericorum illa, quæsumus, cautela servetur ut, episcopus, sicut dignum est, honoretur, et clerici sua justitia non priventur. Reformetur pax inter eos, et frenum imponatur malevolis, ut de cætero in jam senem pastorem insurgere unquam non possint.

EPISTOLA CDXXXIV.

AD EUMDEM.

Ejusdem argumenti.

Oportet vos esse amicum amicorum nostrorum, et fratri. N. assistere in causa quam portat, cum ea tamen discretionem, ut clerici proprio pastori, si fieri potest, subdantur, et quod ipsi in sua justitia non graventur, et de cætero inter eos pax sit.

EPISTOLA CDXXXV.

AD EUMDEM.

Commendat ei litterarum latorem.

Frigescente charitate, pauci hodie inveniuntur fideles, et quia omne charum pretiosum, fidelitas et amor domini N. qui fidelissime vestra negotia apud nos gessit, arctioribus vinculis gratiæ et benevolentiae debet astringi. Prosit autem ei, quoniam nos ipsum tanquam promptum litterarum et fidelem virum spirituali charitate diligimus.

EPISTOLA CDXXXVI.

AD EUMDEM.

Commendat ei quemdam amicum.

N. flamma negotiorum quæ assidue Romæ geruntur, fere adustus, ex desiderabili et jucunda inspectione scriptorum vestrorum, utinam refrigerari merear. Sed, proh dolor! ad opus servi vestri in tota Clara-Valle scriptores non possunt reperiri, satis dictam est a filio patri. Amicum nostrum et personæ nostræ et Ordinis glorificum amatorem dominum N. qui etiam fideliter negotia gerit suorum, dulcedo vestræ benevolentiae pro se et nobis habeat charum.

EPISTOLA CDXXXVII.

AD EUMDEM.

In gratiam Trecensis episcopi.

Ad notum misericordiæ fontem, de quo mihi et amicis meis toties hausi, domini Trecensis episcopi reverendi senis et amici nostri necessitas compellit recurrere. Hoc est ergo quod haurire desidero, quatenus apostolica pietas hominem, cujus jam canerentur quietem, non sinat injuste vexari, et petitiones ejus, quas per nuntium suum facit, dignetur effectui mancipare.

EPISTOLA CDXXXVIII.

AD EUMDEM.

In gratiam Trecensis episcopi.

Augetis mihi gratiam, et gloriam multiplicatis, cum gratia mei, amici mei gratiam inveniunt in oculis vestris, quam multis jam de charo fecistis chariorem. Ego tamen gloriam ab homine non quaero, sed regnum Dei et justitiam ejus, quam puto esse cum domino Trecensi. Secure vobis utrumque cupio esse commendatum, et justum scilicet et amicum; non solum autem, sed et missum ab eo bonæ indolis juvenem, charum nobis latorem præsentium, aequè vestræ commendo charitati.

EPISTOLA CDXXXIX.

AD EUMDEM.

In gratiam Trecensis episcopi.

Causa domini Trecensis, cum nuntio dilecto nostro, qui eam portat, sit vobis commendata: manentene eam, quoniam, ni fallor, justa est. Homo ipse amici vestri amicus est. Vide ne quemquam audias adversus dominum Trecensem; sed potius juva causam et nuntium ejus in quantum potes.

367^b EPISTOLA CDXL.

AD ANONYMUM.

Hortatur ut animæ curam præferens corporis sollicitudini, sæculo renuntiet.

Magnum, fateor, bonum fecit nobis dominus Aviaficensis (1093), qui post indultam suis satis optatam gratamque notitiam, etiam tuæ Dilectioni subintulit mentionem, de tua nos certificans ac lætificans incoluntate. Verumtamen id ego de anima tua libentius accepissem, nam de corpore episcopus aiebat: « Amo quidem et corpus tuum, sed animam amplius: nam et meum corpus ego non diligo, nisi propter animam, ut noveris juxta illam a me diligi regulam, *Diliges proximum tuum sicut teipsum* (Matth. xxii, 39); et sicut meam meo, sic tuo tuam corpori præfero animam. Tolle quippe animam, quid erit corpus, nisi quod ad omnium humanorum corporum partem dictum est, *Terra es, et in terram ibis?* » (Gen. iii, 19.) Cæterum animæ præstatur eum corpore solvitur, si non tamen tantis fuerit aggravata peccatis, ut revertens in terram, quod de terra sumptum est, non prævaleat, sicut scriptum est, redire spiritus ad Dominum qui fecit illum (Eccli. xii, 7). Non est æquum profecto æque diligi quod movetur, et quod movet; quod regitur, et quod regit; quod vivificatur, et quod vivificat; quod denique de terra et terra est, et quod desursum venit naturæ superioris insignitum imagine. Quanto tamen, proh dolor! hoc fenum, et hujus feni mâle olentem florem, hoc est carnem, et bona carnis non æque saltem, et insuper pluris habent, quam æternæ beatitudinis et beatæ æternitatis capacem rationem quidem prædictam creaturam? Verum tu qui aliter sapis, novi enim, sed doleo nondum te vivere ut sapis, tu ergo miserere animæ tuæ placens Deo (Eccli. xxx, 24). Quid adhuc jungis vitam cum quibus sententiam non concordas? Aut muta vitam, aut dissimula sententiam. Cæterum hoc melius est, ut quod jam ratione cœpisti, et corde concepisti, opere non dissimules. Sapiens sapientiæ consilium non contemnit: *Quid prodest homini, si universum mundum lucratur, animæ vero suæ detrimentum patiat?* (Matth. xvi, 26.) Quid te juvat mente tenere veritatem, cum adhuc vanitatem teneas in conversione? Abi, quaeso, recede de medio filiorum alienorum, quorum os loquitur vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis. Beatum hi dicant populum cui hæc sunt; tu cum propheta non tam verbo clama, quam experimento proba, quia *beatus populus cujus Dominus Deus ejus* (Psal. cxliii, 11, 15). Delectet eos in mundo, cum sint ruituri cum mundo; tu delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui; tibi adherere bonum sit, ut et tu cum Jeremia dicas: *Bonus est Dominus querenti illum* (Thren. iii, 25): quod si querenti, quanto magis invenienti?

(1093) Avia Orthelio est duplex: una scilicet ex Ptolemæo Vaceorum urbs in Hispania Tarracconensi; altera Vestinorum urbs in Italia, modo excisa, cujus episcopatus Aquilam translatus est. MART.

EPISTOLA CDXLI.

AD PRIOREM QUEMDAM (1094).

Mittit ei adolescentem qui se in ordine recipi postulat.

Devotas orationes.

Hunc adolescentem qui vobis has litteras portavit, exspectantem me Catalaunis inveni: qui, ut me vidit, simpliciter satis et verecunde rogavit se in nostro Ordine recipi, et monachum fieri; narrans mihi, quia cum Thomas de Marla, cujus armiger fuit, vellet eum militem facere militiæ sæculi militiam Christi præposuit, et ob hanc causam ad nos confugit. Super his aliquos de fratribus consulite, et si laudaverint, vobisque ita visum fuerit, recipite eum et probate. Notum facio vobis extorsisse me, non meis, sed dominæ Beatricis precibus (1095), ab episcopo licentia hiemandi juxta vos, non tamen in Clara-Valle, sed in Dementini prato. Interim vigilate, pigros excitate, nimios reprimate, pusillanimes consolamini omnibus omnia facti, omnium virtutes vestras facite.

EPISTOLA CDXLII.

AD QUEMDAM ORDINIS S. BENEDICTI ABBATEM.

Mittit ei duos adolescentes ad ordinem Cisterciensem viribus impares, sed sibi non forte inutiles. Pacem et charitatem diligere.

Istos duos adolescentes, bonam quidem voluntatem habentes, sed viribus corporis ad nostrum Ordinem nequaquam sufficientes, idcirco vobis transmittere curavimus: quia si tales perseverant quales eos probavimus, non inutiles vobis confidimus. Denique suscipite eos et probate vos ipsi, an verum sit quod testamur: nec eorum acceleretur suscipienda professio, ut prius ipsorum utilitas dignoscatur.

EPISTOLA CDXLIII.

AD QUEMDAM AMICUM.

De quodam adolescente, cujus pravos mores narrat, qui nobilium matrimonium ambiebat.

Feci quod voluistis quod ad me omnino non pertinebat, nisi quia voluistis. Quid enim ad nos pertinet de vestris terris, de vestris placitis, de vestris conjugiiis? Deinde etiam hominem illum, pro quo me precantes ducissam precari compulistis, ita semper cognovimus a juventute sua malis fuisse intentum, et ab omni bono elongatum, quatenus hæc ei mala non tam illa vel cupiditate ducissæ, quam justo Dei judicio credamus contingere; nunquam ejus ad aliquem sanctorum peregrinationem, cum peccator sit, vidimus; nunquam ejus elemoynas, cum dives sit, audivimus; nunquam ejus patrocinium quod pupillo vel viduæ ferret, cum diu præpositus exstiterit, agnovimus. Et nunc insuper non cessat se supra se extendere ultra etiam mensuram suam. Scitote, vos qui amici ejus estis, quia aut vix

(1094) Fortasse, ad priorem Claræ-Vallis.

(1095) Exstat ejusdem S. Bernardi epistola 118 ad Beatricem, nobilem, et religiosam matronam, in qua officiosam ejus charitatem et sollicitudinem commendat. Id.

aut nunquam poterit ei aliquod proficuum societas nobilium venire quibus in matrimonium, suam non attendens mediocritatem, tanto appetit studio filios et filias suas conjungere: volo tamen et multum desidero, ut illud quod propter vos faciliter rogare suscepi, in bonum ei proveniat.

EPISTOLA CDXLIV.

De quodam monacho qui ad alium Ordinem transire volebat, quod fieri improbat.

AD QUEMDAM ABBATEM

Unus frater dum nostram simplicitatem consulere venit, tale a nobis consilium, imo iudicium reportavit. Cum nullam idoneam causam attulerit, cur locum et Ordinem suum deserere velit; nulla visa est ratio permittere, quod ad alium transire debeat. Nam votum illud quod se prius fecisse dicit, de quo et maxime sibi scrupuli occasionem sumpsit: cum sola cogitatione aut plus etiam verbo, sed soli factum fuisse constet, nequaquam huic præponendum putamus, cui utique posterius licet tamen et verbo et deliberatione, et habitu et professione sese astrinxisse videtur; præsertim cum illud quod voverat, nec districtius, esse videtur isto, nec rectius. Quapropter nec vobis, qui pro ejus anima Christo reddere rationem habetis, tutum esse credimus in hoc ei credere, in hoc ei vestram indulgere licentiam cum scriptum sit: *Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem* (Psal. cxxiv, 5). Suscipite ergo eum dulciter, ut filium; sollicite custodite, ut vobis commissum, vestris, nisi fallor, ex hoc jam obsecratorum præceptis, et consiliis obtemperaturum.

EPISTOLA CDXLV

AD QUEMDAM ABBATEM.

Commendat ei L. fugitivum revertentem, quem benigne suscipi rogat

Obsecro vos per misericordiam Dei et per nostram invicem dilectionem, quatenus fratrem L. erroris sui poenitentem, cum desiderio revertentem, emendationem promittentem benigne suscipiatis: sed et in ipsa susceptione atque reconciliatione clementius mitiusque cum eo agatur, quam cum cæteris solet fugitivis, sentiatque sibi valere, quid per nos se apud vos commendare nostrisque precibus munire curaverit.

367⁶ EPISTOLA CDXLVI.

AD ANONYMUM.

Scribit se ex morbo gravi convalescere, et mortis januas evasisse.

Quidquid sibi.

Super ipsa vestra sollicitudine, qua vos anxiarum per litteras vestras insinuat diu exstiti et ego sol-

(1096) Rogerii primi Siciliae regis, ad quem exstant sancti Bernardi epistolæ 207, 208, 209. MART.
(1097) Misit postea S. Bernardus fratres ad fundandum in Sicilia abbatiam, quibus præfecit « magistrum Brunonem, olim sibi per dies multos individuum comitem, tunc autem patrem multarum animarum lætantium in Christo, » ex epistola 209, quæ scripta dicitur anno 1139, ac proinde hæc aut eodem aut præcedenti anno scripta videtur. Id.

licitus. Neque enim ignorare poteram quod patere-mini, cum cogitarem, qualem me relinqueretis; sed nutii usque modo defuit opportunus, per quem, cum corpore cœpi, Deo miserante, meliorari, vos quoque esse facerem animo meliori. Jam ergo bono animo estote, quia castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me. Prima Dominica Adventus Domini, primum ad altare per me metipsum, et sine adminiculo alterius accessi ad accipiendam sacram Communionem; istas litteras ipse dictavi: quibus duobus signis pendere potestis, quantum divina benignitate et corpore et animo convalescerim. Libenter vos viderem, si opportune et sine disturbance fieri posset.

EPISTOLA CDXLVII.

AD AMEDEUM ALTÆ-CUMBÆ ABBATEM.

Rogat ut nuntios mittat Montem-Pessulanum, quo ascendere debebant regis Siciliae naves, ut apud regem eum excusent, quod fratres in Siciliam non miserit.

Dilectio fratri in Domino abbati Altæ-Cumbæ AMEDEO, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem et dilectionem.

Rogamus ut patrem vestrum vel aliquem alium nuntium rationabilem et discretum mittatis pro nobis apud Montem-Pessulam, ita ut ibi sit in Octavis Assumptionis beatæ Mariæ: in ipsa enim die et in ipso loco debent esse nuntii regis Siciliae (1096), qui descendunt mare in navibus, ut portent filiam comitis Theobaldi in filio domini sui. Si forte ad opus fratrum nostrorum naves adduxerint, et requisierint abbatiam quam missuri eramus, nuntius vester habeat nos excusatos (1097) in hæc verba: « Fratres quidem parati erant, et abbatia ordinata; sed dominus Alfano nuntius domini regis Siciliae dixit, quia rex non requirebat nisi duos fratres qui præcederent alios ad videndum locum: cum autem placuerit domino regi, significabit nobis voluntatem suam de tota abbatia simul mittenda: nam periculum est religionis et ordinis, sicut vestra providentia novit, fratres sine disciplina, sine custodia vel abbatis vel aliorum fratrum suorum versari in terra aliena. »

EPISTOLA CDXLVIII.

AD ANONYMUM.

Commendat ei abbatem Farfensem sanctæ Ecclesiæ Romanæ cardinalem.

Virum nobilem et genere et moribus, abbatem Farfensem, apostolicæ sedis cardinalem (1098) vobis commendamus, ut eum honorifice et amabiliter suscipiatis. Descendit a latere domini Papæ ad curiam Regis ab ipso vocatus, habens ad ipsum verba secreta de communi negotio regni et Ecclesiæ.

(1098) Hunc statim suspicatus fui esse Gerardum cardinalem diaconum ab Innocentio II creatum, factum postea monachum Claræ-Vallensem et in claustrum Claræ-Vallis sepultum. Verum cum in eo desideretur abbatialis dignitas, satius est ut credamus esse Adinulfum abbatem Sanctæ-Mariæ Farfensis, Ordinis S. Benedicti, ab Innocentio II anno 1130 sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyterum cardinalem creatum. Id.

Suscipite honeste hominem, et hominem bonæ voluntatis; et in eo excellentiores principes mundi, eum videlicet a quo venit, et eum ad quem venit, papam et imperatorem pariter honorate. Temeritatis quidem est, quod ego tantillus talem virum vobis audeo commendare; sed humilitas ipsius hoc peccatis excludit pudorem, et si factus sum insipiens, ipsa me coegit.

367⁷ EPISTOLA CDXLIX.

AD REGEM FRANCORUM.

Excusat se a suscipienda dignitate ad quam electus erat.

Regi Francorum, frater BERNARDUS.

Placet, fateor, quod in his quæ Dei sunt, tanta sinceritate versamini. Nam ut alia taceam, nequaquam promotionem miseri hominis tantopere curaretis (1099), si non esset in causa Deus: quo enim alio emolumento id ita placeret, cum sin pauper et inops? Nec sufficit assentire, insuper et rogatis. Exhibetis favorem, largum gratiæ sinum expanditis, et ne onera pusillanimitis reformidem, auxilium de regia protectione promittitis. Quænam hæc in rege dignatio, in adolescente maturitas? Verum ego, optime Rex, nullatenus acquiesco mittere manum ad fortia, corde pusillus, fractus corpore, et cui solum pene superest sepulcrum; non audeo prorsus ad sancta indignus et insufficiens. Hoc considerare debuerant auctores electionis: si dissimularunt, ego non queo, quod lego, *Miserere animæ tuæ placens Deo* (Eccli. xxx, 24). Aut si idoneum crediderunt ob habitum religionis quo induor, in habitu species est sanctitatis, non sanctitas. Nemo mihi me notior, nemini ego quam mihi: non plane me credo contra testimonium conscientie meæ videntibus tantum in facie et secundum faciem judicantibus. Ecce ego et pueri mei, quod dedit mihi Deus, orantes hic sumus, quamvis peccatores, pro regno vestro et vestra persona: si separatis ab invicem, id quidem difficile et crudele; non ad orandum, sed plorandum provocatis. Hactenus pro me: jam pro Ecclesia quid parturiam animus, dignemini, obsecro, paucis attendere. Sedet in tristitia domina Ecclesiarum, et lacrymæ ejus in maxillis ejus: mutatus est color optimus, defloruit antiqua venustas, pretiosissimus ille ornatus datus est in conculcationem, nobilitas in contemptum, et in servitutem libertas. Crucior in hac flamma, nec consilium refrigerii, donec veniat qui consoletur eam. Tangat proinde cor vestrum reverentia Sponsi ejus, cujus sanguine redempta, cujus similitudine adornata, cujus hereditate dotata est, et perseveret propositum vestrum, ne tam di-

(1099) Hæc epistola scripta fuisse videtur occasione electionis factæ de S. Bernardo in archiepiscopum Remensem, cum post defunctum Rainaldum archiepiscopum, omnium electorum vota in Claræ-Vallensem abbatem se contulerunt: quam ille dignitatem ut et multas alias recusavit. Tunc post duorum annorum sedis pontificalis vacationem, Samson electus est, anno 1140. MART.

(1100) Anno 1146, ex brevi Chronico Catalau-

lecta unici Domini nostri sponsa tali vel nunc ad cumulum malorum committatur, qui displiceat oculis ejus. Dico vobis, et dico ut vere fidelis, quia omnino non expedit vobis. Sic vobis regnum contingat administrare Francorum, ut inde acquiratis regna cælorum, optime et illustrissime rex.

EPISTOLA CDL.

AD AMICUM.

Scribit se tandem convalescere et a mortis faucibus ereptum.

Idem quod sibi.

Opus utile, et quantum mihi videtur, catholicum elaborastis: habeo tamen semel adhuc, si vita duraverit, vobis illud præsentem perlegere et vobiscum singula proferre; et tunc si quid forte repertum fuerit quod merito moveat, aut omnino amovebitur, aut ita emendabitur, ut ultra jam non movere valeat, nec movere debeat. De cætero congratulamini mihi, quia castigans castigavit me Dominus et morti non tradidit me (Psal. cxvii, 18). Cum enim, securi ad radicem infructuosæ arboris posita, jamjam succidi metuerem: precibus amicorum redditus sum, qui videlicet fimo charissimo lacrymarum suarum sterilitatem meam se fecundaturos pollicentes, inducias aliquanti temporis a pio Patrefamilias impetrarunt (Luc. xiii, 6-9).

EPISTOLA CDLI.

AD FRATRES***.

Hortatur ad eleemosynas famis tempore faciendas.

Non ignoratis, fratres, qui dixerit, *Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur* (Matth. v. 7); et illud, *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem* (Psal. xl, 2) et rursum: *Si videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris* (Isai. lviii, 7); et apud sanctum Job, *Visitabis speciem tuam, et non peccabis* (Job. v, 24). Ut hæc vobis pauca de multis in hunc modum et Scripturis retexerem, illud est occasio, quod egenos vagosque sub hoc famis tempore (1100) plus solito constat egere. Undo si qua in vobis pietatis viscera, si qua in vobis miserationis compassio, dignum est ut in se ipsos experiantur; quatuilibet enim miseri et despicibiles, os vestrum et caro vestra sunt, quod vos non aliter de illis sentire, justum est ut sentiant: sentiant dico, et, si non rerum vestrarum, saltem verborum beneficio; ut videlicet capellano præcipiatis, quatenus omni studio curet excitare et exhortari populum quam publice quam privatim, ad benefaciendum eis.

nensi apud Labbeum, « fames valida ubique terrarum, qualis unquam ante non fuit. » Hæc fames, si Chronico Lobienſi a nobis tomo tertio Anecdotorum edito credimus, incepit anno 1143 ac fuit valida septem annis. Ejusdem meminere Chronica Monasteriense, Mortui Maris et Senonense Anecdotorum, tomo tertio, Remense apud Labbeum, et Britannicum apud domnum Lobinotium historiae Britannicæ tomo II, pag. 3. Id.

367^a EPISTOLA CDLII.

AD QUEMDAM ABBATEM.

Hortatur ut benigne fugitivum recipiat, nec prælati dignitatem abiciat.

Suo illi quod suo.

Nemo cum has legerit, si norit unde salutationis formulam sumpserim, succensere, ut arbitror, debet mihi, quod me in capite meliori præferre præsumpserim, et quod tanquam aliquid inferius meum esse dixerim, cujus ego merito totus sum et quo ex toto inferior: quamquam non solum inferiora nostra, sed etiam plerumque quibus inferiores nos esse scimus, nostra non improprie appellare solemus, ut est illud, *Portio mea, Domine, in terra viventium* (Psal. CXLI, 6). Et hæc quidem de vobis, sed non vobis. Jam ad vestras litteras breviter pro tempore respondendum est, quæ cum mihi in manus venerunt, natalis animæ Dominæ nostræ dies festus illuxerat, cujus me totum jure sibi vindicans devotio, nihil aliud cogitare sinebat; sed et nuntius repedare festinans, vix usque in crastinum, ut hæc jam festo exoccupatus utcumque rescriberem, expectavit. Fugitivum itaque fratrem dure a me, utpote durum corde increpatum, nihil melius interrim potui quam ad locum remittere unde fugerat: quippe quem juxta nostras consuetudines domi absque abbatis sui consensu retinere non debui. Oportet autem a vobis eum similiter asperere increpari, et ad humilem provocari satisfactionem, deinde nostris confortari litteris pro eo directis ad abbatem. De infirmitate nostra nihil certius modo sollicito indicare potui, nisi quod infirmus et fuit et sum nec minus solito, nec magis multum. Quod vero non nisi quam missurus eram, causa est plus me animarum timuisse scandalum, quam unius corporis periculum. Jam ne quid horum quæ mandatis omnino prætermittam, quin et aliquatenus ad singula respondeam, venio etiam ad vos. Velle vos audire scripsistis, quid ego vos, qui utique omnia vestra norim, facere velim. Sed hæc, nisi fallor, si modo dicerem nec vos possetis, nec ego consulerem. Volo enim et ipse quod vos velle de vobis jam olim non latet me. Cæterum mea atque vestra æque, ut æquum est, voluntate postposita, magis quod velle Deum de vobis puto et mihi ut vobis suadeam tutum duco; et vobis si persuadeam, non incommodum. Tenete itaque meo concilio quod tenetis, manete in quo estis, et studete prodesse quibus præestis; nec præesse refugite, dum prodesse potestis; sed vae gravius quia præcesse metuitis et prodesse refugitis.

(1101) Hæc epistola scripta fuisse videtur occasione foundationis monasterii de Spina in diocesi Palentina, quod condidit Sancia Alfonsi regis soror, cujus se foundationi opponerant monachi de Careda, seu ut legitur in epistola 301 S. Bernardi Carraccenses, sive Carraccences, quæ scripta dicitur circa annum 1149, MART.

A

EPISTOLA CDLIII.

AD ANONYMUM.

Laudat ejus prudentiam et humilitatem.

Quidquid sibi cupit gratiæ spiritualis.

Laudo prudentiam, qua monachum propter novitium contristari timuistis; sed magis approbo humilitatem, qua factam vobis injuriam et tam grandem injuriam, pertulistis. Incomparabiliter autem præfero charitatem, qua calamum quassatum non patiendi conteri (Isai. XLII, 3), nostrum expectare consilium ei suadere curastis. O prudens humilitas, humilisque charitas, sic parcens monacho injuriam, ut non deesset novitio fluctuanti! Quantum ergo potui confirmatum, et omnia, quantum reor, de quibus notatus est, emendare paratum, ad vos eum remitto; tam probatæ vestræ benignitati consulens, et si necesse est, supplicans, ut recipiatur, ut tamen prædictus frater, cui et litteras proinde precatorias misi, a sua prius, si fieri posset, sententia flectatur.

367° EPISTOLA CDLIV.

AD ANONYMUM.

Stephano, si perseveraverit, promittit dignos penitentiae fructus.

Quis satis mirari possit vestræ charitatis ardorem? Sed quoniam dignum non est, ipsam unde sollicitam esse cognovimus, diutius manere sollicitam. Stephanus vester qui et noster, si digno suæ conversationis initia fine compleverit, si æqua cum capite devotione etiam caudam hostiæ offerre sategerit, testimonium ei perhibemus quia dignos faciet penitentiae fructus.

EPISTOLA CDLV.

AD MATERTERAM IMPERATORIS HISPANIARUM (1101).

Fratrum ei suffragia concedit, oratque ut controversia, quæ inter suos et fratres de Careda erat, per episcopos terminetur.

Illustri dominæ G. reginæ et materteræ imperatoris Hispaniarum, BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem et orationes.

Devotionem vestram ex relatione fratris nostri Nivardi (1102) audientes, gratias agimus Deo, et oramus ut secundum fidem et fiduciam quam habetis in nobis, vobis retribuere pro sua pietate dignetur. Fratritatem domus nostræ et orationum nostrarum, sicut desiderastis, gratanter vobis annuimus, et ut tantumdem pro vobis fiat, quantum pro uno quolibet nostrum tam in vita quam in morte. De cætero necesse habuimus suggerere præstantiæ vestræ de fratribus de Careda (1103), quia per neptem vestram et per seipsos calumniam nobis struunt. De monasterio. Oportet ergo nos providere bona non tantum coram

(1102) Fratris S. Bernardi natu minimi, qui primus Spinensis monasterii abbas fuisse perhibetur. Id.

(1103) Seu de Carraceda ordinis S. Benedicti in diocesi Asturicensi, quod monasterium circa annum 990 a Bermundo rege fundatum Cisterciensibus donavit Alphonsus VII, rex Hispaniarum, Id.

Deo, sed etiam coram hominibus, omnimodisque cupimus sic procedere in hoc negotio, ut non vituperetur Fonum nostrum, nec homines illi occasionem habeant detrahendi. Proinde remisimus ad vos negotium, ut scandalum istud compescere studeatis. Et si aliter noluerint illi desistere, judicio, ut dignum est, domini Zemorensis [Zamorensis] epi-

scopi et domini Asturicensis velit et faciat hanc controversiam terminari. Ubi enim vel eorum confessione, episcoporum judicio innotuerit non habere eos unde ad ver nos super hoc possint vel debeant reclamare, parati sumus, juvante Deo, sic ordinare locum, ut et vestra devotio gratuletur, et Deus glori- ficetur in opere vestro.

Inter epistolas quas jam editis accensemus, nonnullas, ut sublestæ fidei, inter dubias amandare in animo erat; sed constitutum ordinem servare nobis religioni fuit. De quo lectorem monitum volumus. Primam, cujus inscriptio: « Ad Raymundum dominum castri Ambruosii » (leg. Ambasii (Amboise), et a quibusdam Bernardo Sylvestri ascribitur, ut anecdotam venditat Amaduzius; sed fallitur: jam enim lucem viderat, et inter Opera S. Bernardi in primis editionibus recensetur. EDIT.

PRÆFATIO IN EPISTOLAM SEQUEMTEM.

(AMADUZZI, *Anecdota litteraria ex mss. codicibus eruta*, tom. IV, pag. 229. (Romæ apud Antonium Fulgonium, 1783, 8°).

Francisco M. BANDITIO, Ariminensi, archiepisco Beneventano et S. R. E. cardinali amplissimo, Joannes Christophorus AMADUTIUS.

Qui litteris operam navant, quique eruditus pabulum præbere student statim quibusdam operibus, id potissimum curant, ut primum varietate rerum omnibus placeant, tum ut ea, quæ uniuscujusque intersint, singulis consentanea faciant. Vides, cardinalis amplissime, me in eo esse, ut anecdotis quibusdam opusculis variis litteratorum classes detinendas oblectandasque susceperim; quod ut assequar, varia tum idiomatis et orationis tum ætatis et argumenti diversitate distinctas lucubrationes jamdiu mihi edendas proposui. Quare si quæ sunt quæ præcipue spectari debeant hac præsertim temporum corruptione, quæ se miris litterarum scientiarumque progressibus fæde immiscuit, ea esse cum primis censui, quæ ad sacra pertinerent, quæque vel fidei præstantiam; vel morum castitatem præferrent. Verum quam ipse unquam gratiam inirem, si hujusmodi res munusculi instar iis præberem, qui ludicris levibusque crepundis assueti (nam cæteros, qui impiis nefariisque commentis detinentur, utpote omnino aspernandos non moror) gravia ac severa quæque ad stomachum usque fastidiunt? Sua erga sponte fluit cogitatio, quæ ad te unum deligendum, cui beati Bernardi abbati Claræ-Vallensis epistolam adhuc anecdotam inscriberem ac nuncuparem, me nunc potissimum commonefecit. Tu, qui ea studia, sedulo coluisti, quæ tuum institutum in primis decent, qui ad bibliothecam omni scriptorum genere instruendam in Ariminensi clericum regularium collegio animum tot annorum spatio intendisti, quique eos præsertim auctores consecraris, qui et tuam præclaram dignitatem, et pastorem procuracionem præceptis, et exemplis juvent, ac excitent, libentissime quidem excipies opusculum, quod a clarissimo, sanctissimoque Cisterciensis ordinis alumno concinnatum tibi nunc statuo. Is enim fuit divus Bernardus, ut singulos fore hominum ordines instituendos epistolis suis sibi proposuisse visus fuerit: quandoquidem laicos, monachos, clericos, abbates, episcopos, cardinales, et ipsos quoque summos pontifices in Eugenio III scriptis suis pro dignitate erudit, atque informavit, singulis præbens castigatioris vitæ perquam apta documenta. Epistola quam nunc profero ea est qua laicum variis humanæ, recte tamen honestæque politice præceptis imbuendum suscipiat; quorum sane plura cum privatum hominem, quem se esse sentiat semper unusquisque quantacunque dignitate præcellat, respiciant, facile singuli ea vindicent atque arripiant quæ sibi peculiariter convenire intellexerint. Nulla vero in cæteris, sive scriptis quibuscumque S. Bernardi abbatis mentio occurrit hominis ad quem epistolam hanc hactenus ineditam inscriptam animadvertimus. Qui vero et epistolas et scripta cætera sanctissimi hujus Ecclesiæ doctoris, atque ea potissimum quæ Mabillonius tanquam genuina et a spuris distincta proposuit (1104), accurata lectione percurrent, facile in hac etiam styli dulcedinem, orationis ardorem, eloquii sanctitatem, sententiarum gravitatem, leporum copiam, quæ eidem potissimum tribuuntur, non ægre deprehendet. Quod si id asserere detrectaverit, saltem anxium sancti scriptoris imitorem hanc scripsisse epistolam fateri omnino cogetur. Hanc nos quidem obtinuimus a viro clarissimo Angelo M. Bandinio, qui ex codice membranaceo sæculi XIV, ineuntis, bibliothecæ Mediceo-Laurentianæ, cui ipse pro meritis suis præest, excerpserit, et ut ederemus, nobis pro sua humanitate indulsit. Exstat ipsa etiam in duobus aliis ejusdem bibliothecæ codicibus, quos omnes ipse accurate recensuit (1105); quod dum primum facit, epistolæ ingenuitatem in aliquod suspitionis dubium revocare videtur, forte ut severioribus criticis regulis, quas docti interdum impensius amant, morem gerat. Habet et ipsa bibliotheca alios codices divi Bernardi opera continentes, et ea quidem quæ in Mabilloniana editione desiderantur. Cum illa vero nec pauca, nec exigua sint, ac multo egeant examine, seduloque comparationis studio, eadem nunc innuisse sufficiat, rejectis interim in imam oram eorumdem indicis, quæ præsto esse possint iis quibus hanc spartam deinceps ornare libeat (1106). Porro alibi etiam alia habentur sancti nostri doctoris opera, quæ absunt a laudata editione, quæque forte eadem quoque ac quæ exstant in codicibus Mediceo-Laurentianis esse possent; quod sane non-

(1104) Parisiis apud Montalan 1719, tom. IV.

(1105) Vid. tom. II, *Catalog. codd. mss. Latin. biblioth. Laurent.* cod. 15, plut. 46, § 2, col. 387. et tom. III. cod. plut. 78, § 3, col. 159; tum ibid. cod. 138, plut. 80, num. 8, pag. 36; col. 697.

(1106) Plut. 14, cod. 18, § 22: Liber de quatuor principalibus virtutibus prudentia, magnanimitate, constantia, justitia, Inc. *Quatuor virtutum species*

multorum sapientium sententiis definitæ sunt. Des. æquo vivendi sine servaveris. Vide Bandinium in catalogo tom. I, col. 122.

Ibid. § 27: De oblatione laudis. Inc. *Oblatio nostræ laudis, quam Deo immolamus*, etc. Des. *martyrium divinum*. Sunt variæ brevesque sententiæ. Vid. ibid. col. 123.

Ibid. §. 38: De immensa charitate Dei Patris, de